

UNGVÁRI-ZRÍNYI KATA

Kép-birkózás és a történet (újra)alkotása

Benedek Levente CollAge projektjéről

1 A jelenség előkészítéséhez valószínűleg a nyomtatás népszerűsége is hozzájárult, végül pedig a reklámpar gyakorolt erős hatást rá, nyersanyagot szolgáltatva hozzá: a képek inflációja által.

2 A hatást erősíti a felületet bevonó olajréteg is, amely valódi festmény-ízt kölcsönöz a munkáknak.

Benedek Levente CollAge című projektjének sorozata 40 darabból áll, melyekben az alkotó egyrészt hosszas gyűjtés során felhalmozott anyagaival dolgozik – ebben a gyűjtésben a világ papíron megjelenő nyomaival, impulzusaival való sajátos viszony, de környezetvédelmi megfontolások is vezérelnek –, másrészt pedig saját maga által tervezett promó-anyagokkal, melyeket a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színháznál töltött 10 éves tervezőgrafikusi munkássága során készített. A CollAge anyagának erdélyi városokban szervezett kiállításai mellé (melyek olykor színházi vagy ösztönművészeti fesztiválokhoz igazodtak) a művész kollázskészítő workshopokat szervezett. A workshopok résztvevői használhatták Benedek nyersanyagait és, ami talán még fontosabb része a projektnek, sajátjaikat kombinálhatták velük.

A kollázs-technikát, bár már a 19. században alkalmazták, jelenségként mégis inkább a modernizmushoz kötik. A képnek ugyanis a fotó elterjedése adott olyan státuszt és jelleget, hogy azt alávethessük a kombináció eszközeinek – és ennek nyomán az a kollázsban is szabadabban kezelhető.¹

Ha belegondolunk, a kép efféle darabokra szedése, de már a kontextusból való kiemelése is kissé ikonoklasztikus töltetű cselekedet. Ezt az összefüggést tekintve viszont az, ahogyan Benedek Levente a képekkel bánik, a kép iránti tiszteletről árulkodik: sohasem pusztán nyersanyagként használja, nem bontja meg és nem foszja meg jelentésétől – inkább egymás mellé helyezi az egyes elemeket, kiemelt figyelemmel kezeli és igazi szereplőjévé teszi kompozícióinak.

Nem csoda ez – a képekhez használt alapanyag gyűjtés eredményeként halmozódott fel, az elemekkel személyes kapcsolata alakult ki a művésznek. Függetlenül attól, hogy a végső kompozíció szétterülő, ismétlődésekkel teli vagy formailag összefogott és egyetlen központi szerkezetre épül, az azt alkotó képek egyéni, fő- vagy mellékszereplői státusa miatt az az érzésünk, hogy sokalakos festményeket, részletgazdag és a klasszikus hagyományoknak megfelelő vásznakot nézünk.² Lehet így a kollázs barokk vallásos fest-

Benedek Levente

mény, de van benne valami a monumentális történelmi témájú alkotásokból, s néhol a történetet több jelenetben vagy képsorban elbeszélő kompozíciók jutnak eszünkbe (Bosch munkái különösen sokszor villannak be egy-egy kompozíció kapcsán).

Ahogy az a címben kiemelt “Age” szó is jelöli, Benedek Levente *CollAge* projektje emlékfelforgató fejlődéstörténet. Miért is lehet a kollázs-technika az emlékezet analógiája? Az emlékek közel sem lineáris, hű lenyomatai valamiféle egyértelmű, szintén lineáris valóságnak. Az alkotó által említett kutatás szerint az emléket előhívásakor az agy mindig újraalkotja – ezért, akár csak a kollázs esetében, számtalan variáció lehetséges. Az ezek közül kiválasztott verzió pedig magánál a tapasztaltnál is nagyobb jelentőséggel bír: Daniel Kahneman pszichológus kutatásai nyomán élesen elválasztja az emlékező ént a tapasztaló éntől, és arra a következtetésre jut, hogy ami mindannyiunknak igazán fontos, az nem is az élmény maga, hanem annak emléke, és a történet, amit belőle szövünk magunkban, magunkról.³ Ugyanígy a kezdetben kaotikus képáradat, bármennyi impulzust rejt is, nem lesz megterhelő, ha valamilyen rendnek vetjük alá.⁴

A képek hatalmas mennyisége *CollAge* formájában tehát már nem visel meg, inkább meditatív vagy megnyugtató hatással bír – egyrészt annak köszönhetően, hogy vizuális igénnyel rendezték el: a kompozícióknak rendje van, még akkor is, ha ez a rend belső rend és semmiképp nem lebutított, “koherens” egész; nem szűnik meg plurális lenni és továbbra is az információáradatot testesíti meg. Másrészt pedig, ha a sok dolgot képesek vagyunk egyetlen dolog formájában látni, már nem borít el és nem is terhel le annyira: a masszív vizuális impulzustömeg, a rengeteg grafika és kompozíció, amelyek egytől egyig provokálnak, emlékeztetnek, elgondolkodtatnak vagy egyszerűen csak maguknak követelnek egy szeletet a figyelmünkől és időnkől, abban az esetben, ha itt-ott összekapcsolódnak, fürtként egymáshoz tapadnak, lefedik őket a lakk- és színréteg, és végül keretbe foglalódnak – képesek megszelídített tapasztalattá válni.

Végül pedig maradjunk egy kicsit a keretnél. A keret biztos pont – műalkotást határol, kijelöli a képek helyét, leválasztva azokat a mindennapokról. A Benedek-kollázsok erős műtárgy jellege azt is magával hozza, hogy az ember sokkal inkább keres bennük rejtett jelentéseket, szimbolikát, asszociációkat – még olyan elemek között is, amelyek közt eredetileg vagy látszólag semmilyen összefüggés nincs – és ez elgondolkodtató. A munkákat szemlélve óhatatlanul is felmerül a kérdés: Műtárggyá kell-e válnia a világnak, hogy végre odafigyeljünk összefüggéseire?

3 Kahnemann népszerű TED előadásában a történet végére irányítja a figyelmet: ha a megélt élmény zárása pozitív, az képes felülírni a pillanatnyi élményt: még a legkellemetlenebb élményt (akár a fizikai fájdalmat) is könnyebbnek látjuk, ha a végén jobbra fordul az állapotunk. https://www.ted.com/talks/daniel_kahneman_the_riddle_of_experience_vs_memory/transcript?language=en

4 A káosztól még az agy is védeni próbál, már a percepció során is: szemünket mozgásban sohasem láthatjuk. Ha tükörben felváltva nézünk egyikre, majd a másikra, csak a fix képüket látjuk – a mozgás idején az agy kikapcsolja az észlelést. Helyette marad a világos, tiszta struktúra, felkavaró (és potenciálisan hullámvasútszerű) átmenetek nélkül.